

המון. דמות.

מאת מייקל ספקובסקי

דורון גולן הוא מכשף. מזה 15 שנה שהוא מחולל קסם בתמונות הנעות שלו, אלא שלאחרונה ניכרות העבודות גם בחוסר-מאמץ יוצא מן הכלל ובפשטות האמצעים והמהלכים הטכניים, כביכול נעשו כלאחר-יד. גולן משקיף ממעל כמו ציפור טרף, ממתין לאובייקט בקור-רוח חסר רחמים עד שיופיע ויימצא; ואכן, בעבודותיו האחרונות מדובר לא פעם באובייקט מן הסוג הזה – כלומר, באובייקט מצוי (found object). גולן צופה בו, מעיד על מה שהוא רואה.

רטוריקה מכל סוג זרה לעבודות של גולן, בין שזוהי רטוריקה לשונית או חזותית; כך גם עמדה שיפוטית. הוא מתבונן בדברים ומעיד עליהם, רושם את הדבר שנחזה תוך שהוא מכניס בו היסט, קפל כלשהו, כך שמתאפשר לראות אותו באופן שונה, כאילו מבעד למראה מעולם אחר. זאת ועוד: גולן חסין בפני אופנות והשפעות, הוא אדיש כליל לציפיות של אחרים – כלל לא אכפת לו מה מצפים לראות בעבודות שלו. הוא מסתפק בהמתנה שקטה, מתבונן בדבר ומעיד על מה שהוא רואה. בעבודותיו מן הזמן האחרון יש משהו מן הדבר המובחן הזה, מן הבשלות של הסגנון המאוחר. אין כאן את הנהייה אחר דוגמאות ותקדימים קיימים, אחר סגנונות וכללים מוכתבים מראש, ממש כפי שאין התרסה לשמה; גם אין שום התחנפות לצופה, ממש כפי שאין שום מהלך המיועד להפגין את גדולתו של היוצר, את התחכום שלו.

גולן מתאים את פשטות המהלכים הטכניים (פשטות המלווה בביטחון המגיע עם ניסיון ארוך-שנים, כמו זה של נגר או מיילדת רבי-ניסיון) אל הצורך המסוים העומד על הפרק. בעבודה אחת חוברת המצלמה למוט והוחזקה כך באוויר למשך שעה וחצי, ב-2011, וקלטה את נחיל האנשים במצעד המיליון בתל אביב. בהמשך עברה התמונה עיבוד בפילטר שחידד את הקצוות (edge finding) והגביר את הניגודיות של הפיקסלים (threshold), דבר שבד-בבד הקצין את תחושת האנונימיות אך גם חידד את הפרטיקולריות של דמויות ופרטים. כתובות מסוגים שונים, על שילוט או חולצות טי (הראשונות בעברית, האחרונות באנגלית, כמו זו החביבה עלי – Fish & Chips) מופיעים כאן בצלילות מופלאה – זאת בה-בשעה שפרצופים וגופים מיטשטשים לכדי כמה טיפוסים כלליים. מדי פעם עולים ומתהווים גלים רבי עוצמה – אם במקצב, אם בתמונה, אם בקול, ואם בכלום יחד – כמו אלה של מחיאות-כף, זרועות מונפות באוויר, או סיסמאות הנשמעות מדי פעם; דבר דומה קורה גם בהצטרפות המשונה של חולצות בעלות דגם מסוים, התופסות פתאום את מרכז התמונה. אך יותר מכול זהו היצור הקולקטיבי הזה – ההמון – והתחושה שלמרות ייחודיותן של הנסיבות הפוליטיות המשחקות כאן, ההמון הזה דומה למדיי לכל המון אחר בעולם, בלונדון, מדריד, קהיר או טהראן. אפשר אולי שיש כאן רימוז לאוטופיה.

לא פעם, בתוך ההקשר של התמונה הנעה, נוהגים להשתמש בתואר 'ציורי' באופן חסר-אחריות. אך כאן התואר 'ציורי' עושה בדיוק את העבודה, שכן הדימויים מעבירים תחושה של דחיסות ומוחשיות, כמו אלה האופייניים למרקם עשיר; מה גם שאותם הגבולות שגולן מציב לעצמו דורשים אף מן הצופה אופן צפייה שהוא 'ציורי': על מנת לצפות בעבודה באמת ולהעריך אותה כערכה נדרש כאן הרבה מן הצופה – מן העין שלו, מן האוזן, כמו גם מן הדמיון.

ההקשר הציורי בולט למדיי בשתי עבודות וידאו נוספות של גולן המוקרנות בלופ, יצירות השואבות מן המפגש עם יצירותיו של פרנסיס בייקון. מופיע בהן חזי, שחקן מבוגר בעל מראה יוצא דופן, המבצע שורה של פעולות באופן מינימליסטי וחינני כאחד: הוא יושב, מסתובב, מרים יד, מטיל צל. גולן מעבד ומסיט את סדרת הפעולות הפשוטות והאוניברסליות הללו של האדם המסוים – פנים אלה בדיוק, גוף זה – באמצעות פילטר סיבובי המעוות את הדימוי בהדרגה. ככל שהדימוי מתעוות, כך אנו קרבים לנקודת האמצע, לנקודת הראשית.

בעיניים עכשוויות, עיוות גופני מן הסוג שגולן מחולל עשוי להיחשב כתוצר של זקנה, מחלה, אסון או מלחמה. זוהי אמנם אפשרות אחת לראות את הדימוי הזה, אך ישנן גם אחרות: אפשר שאנו מתבוננים כאן בשקט שבלב הסערה, או בנתיב שהיה לא ידוע עד כה, המוביל לאקסטזה.

עבודות הוידאו מתכתבות עם ציור ובאופיין הן מתרחקות משפת הסיפור הקולנועי ועוסקות בתיאור ובהתבוננות. ניתן לומר שהן מנסות לחשוף את המניעים שמאחורי ייצוג המציאות היוזואלית, בשכפול ובריבוי של הדמויות ותנועת האובייקטים לאורך ציר הזמן, מתקבל תאילוסטרציה של הווה מתמשך, שמעוותת את מרחב הזמן והמקום. זוהי אילוסטרציה של הנרטיב הליניארי, שדווקא מתוך התקבלותה שלהצורה הגיאומטרית המייצגת אותו: הקו, מתבטלת ההיררכיה הקובעת את הקודם והמאוחר

מתוך אותה מריחה מכוונת של הזמן, בשכפול האובייקט והצליל, מתרחשת לעיני הצופה התהוות: גילוי של סדר ומשמעת בתוך האקראיוהכאוטי. האלמנטים השונים פוגשים זה בזה ומייצרים משמעות חדשה למתרחש בסצנה המתוארת. מבין דפי היומיום מתגלה כורי אוגרפיהמתוכננת, פלא אסתטי. באמצעים הדיגיטליים שברשותו, ובאמצעות השכפול הדיגיטלי, יוצר גולן עבור המתבונן סיטואציה כמעט מדיטטיבית, המחזירה את המודעות אל רגע ההווה, ואל הפלא הפוטנציאלי שבטקסי היומיום.

באותו אופן, מתוך אותה התהוות עצמה, על משקל הריבוי, נחשפת מהותו התרבותית והאנושית של הסדר החברתי: משטור התנועה, המרחב והזמן. העבודות, בהתרחשותן במרחב האורבאני, מעלות על הדעת מפגנים מתוכננים של סדר חברתי - תרבותי, המוצגים באירועים רשמיים, טקסים לאומיים ותהלכות צבאיות, ומאירות את החוקים החברתיים הבלתי נראים שלפיהם נמדדים ומתוכננים חיינוהאישיים, והחופשיים כביכול. באופן זה מצליחות העבודות לנוע על התפר שבין מלטנטיות מצד אחד, והפלא של אקראיות טבעית מצד שני. ברמה רגשית הצופה מטלטל בין שקט ובטחון, להבזקים של חרדה ואימה.

באותו מעבר שבין הזמן הליניארי וההווה המתמשך, בין הנרטיב - לשעמום, ובתנועה הזו על אותו תפר בין הציבורי לפרטי, אין אפשרותלהבדיל בין ההתהוות של צורה וסדר מתוך הכאוטי והבלתי נשלט של הטבע, ובין הצורך האנושי ביצירה מלאכותית של צורה וסדר חברתי.